Föstudaginn 3. maí 1991.

Nr. 125/1991. **Ákæruvaldið**

gegn

Steingrími Njálssyni.

Kærumál. Frávísunardómur felldur úr gildi.

Dómur Hæstaréttar.

Mál þetta dæma hæstaréttardómararnir Guðrún Erlendsdóttir, Guðmundur Jónsson og Þór Vilhjálmsson.

Ríkissaksóknari hefur með kæru 19. mars 1991 skotið til Hæstaréttar frávísunardómi sakadóms Reykjavíkur, sem upp var kveðinn sama dag. Kæruheimild er 3. tl. 171. gr. laga nr. 74/1974 um meðferð opinberra mála.

Ríkissaksóknari gerir þá kröfu, „að frávísunardómur sakadóms ... verði úr gildi felldur og sakadómi Reykjavíkur lýst rétt og skylt að kveða upp efnisdóm í málinu". Af hálfu ákærða er krafist staðfestingar frávísunardómsins.

Málavextir koma fram í héraðsdómi.

Í ákæruskjali 22. febrúar sl. er vísað til 65. og 66. gr. almennra hegningarlaga nr. 19/1940, sbr. 67. gr. sömu laga. Þar er og vísað til þess, að ákærði var 16. nóvember 1990 dæmdur til að sæta fangelsi 12 mánuði. Frá refsingunni skyldi draga gæsluvarðhald frá 17. febrúar sama ár.

Í 67. gr. almennra hegningarlaga segir m.a.: „Sé maður dæmdur í þyngri refsingu en varðhald og mjög sennilegt má telja af því, hvernig glæp hans var háttað og andlegu ástandi hans er varið, svo og af undanfarandi breytni hans, að hann muni drýgja afbrot af vana eða í atvinnuskyni og sé því hættulegur umhverfi sínu, má ákveða í refsidómi eða síðar í sérstöku máli, sem höfðað er að tilhlutan ákæruvaldsins, að beitt skuli öryggisráðstöfunum samkvæmt 66. gr. að refsingu lokinni ..." Kröfu um öryggisgæslu var vísað frá dómi í áðurnefndu refsimáli, sem dæmt var 16. nóvember 1990. Eru engar réttarfarsreglur því til fyrirstöðu að dæma efnislega um þá kröfu ríkissaksóknara, sem fram kemur í ákæru 22. febrúar sl. og gerð er á grundvelli heimildar í 67. gr. almennra hegningarlaga. Ber því að fella hinn kærða dóm úr gildi.

Verjandi ákærða hefur krafist talsmannslauna í þessum þætti málsins. Rétt er að tiltaka í efnisdómi þóknun til verjanda.

Dómsorð:

Hinn kærði dómur er felldur úr gildi.

Dómur sakadóms Reykjavíkur 19. mars 1991.

Ár 1991, þriðjudaginn 19. mars, er á dómþingi sakadóms Reykjavíkur, sem háð er í Borgartúni 7 af sakadómurunum Arngrími Ísberg sem dómsformanni, Guðjóni St. Marteinssyni og Helga I. Jónssyni, kveðinn upp dómur í málinu nr. 135/1991: Ákæruvaldið gegn Steingrími Njálssyni, sem tekið var til dóms eða úrskurðar að loknum munnlegum flutningi um frávísunarkröfu verjanda ákærða 13. mars sl.

Málavextir.

Með ákæruskjali, útgefnu 22. febrúar sl., höfðaði ríkissaksóknari opinbert mál hér fyrir dómi samkvæmt 10. tl. 1. mgr. 2. gr. laga um meðferð opinberra mála nr. 74, 1974, á hendur Steingrími Njálssyni, kennitala 210442-3679, þá refsifanga í Hegningarhúsinu við Skólavörðustíg, „í því skyni, að honum verði gert að refsingu lokinni að sæta gæslu samkvæmt 65. og 66. gr. almennra hegningarlaga, þar sem telja verður hann hættulegan vanaafbrotamann, sem margsinnis hefur hlotið fangelsisdóma, m.a. fyrir skírlífisbrot gagnvart ungum drengjum, oft framin undir áhrifum áfengis, síðast 12 mánaða fangelsi samkvæmt dómi Hæstaréttar frá 16. nóvember 1990, og hefur ekki látið skipast við endurtekna refsidóma, fullnustu þeirra og læknismeðferð, og að veruleg hætta sé á því, að hann muni hefja áfengisneyslu og halda áfram brotum, ef hann gengur laus, miðað við undanfarandi breytni hans og umsagnir fangelsislækna og fangelsisprests um andlegt ástand hans nú.

Þess er krafist, að ákærði verði látinn sæta öryggisráðstöfunum samkvæmt 65. og 66. gr., sbr. 67. gr. almennra hegningarlaga, sem miði að því að stemma stigu við frekari brotum hans og að ráða bót á áfengissýki hans og koma fram lyfjameðferð í því skyni að vinna gegn kynferðislegum misþroska hans.

Þess er enn fremur krafist, að ákærði verði dæmdur til greiðslu alls sakarkostnaðar".

Með dómi Hæstaréttar, uppkveðnum 16. nóvember sl., var ákærði dæmdur í 12 mánaða fangelsi fyrir brot gegn 209. gr. almennra hegningarlaga og 45. gr. laga nr. 53, 1966, um vernd barna og ungmenna. Með sama dómi vísaði Hæstiréttur hins vegar frá sakadómi kröfu ákæruvaldsins um,

að ákærði sætti að refsingu lokinni gæslu samkvæmt 66. og 67. gr. almennra hegningarlaga, en á þá kröfu hafði sakadómur fallist í dómi 11. júní 1990. Um gæslukröfu ákæruvaldsins segir svo í framangreindum dómi Hæstaréttar: „Krafa ákæruvalds um gæslu ákærða eftir afplánun refsingar samkvæmt 67. gr., sbr. 66. gr. almennra hegningarlaga, er byggð á því, að í ljósi sakaferils ákærða og niðurstöðu geðrannsóknar megi búast við, að hann haldi áfram skírlífisbrotum. Ekki hefur af ákæruvalds hálfu verið gerð grein fyrir því, hvernig umræddri gæslu yrði háttað og hvort kostur sé á gæslu annars staðar en í fangelsi. Með hliðsjón af þessu þykir þessi krafa ákæruvalds ekki nægilega rökstudd, og ber að vísa henni frá sakadómi."

Í gögnum málsins kemur fram, að ákærða var veitt skilorðsbundin reynslulausn í 2 ár á eftirstöðvum refsingar samkvæmt framangreindum dómi, 46 dögum, þann 27. desember sl. Reynslulausnin var afturkölluð 9. janúar sl., og sama dag hóf ákærði að afplána eftirstöðvarnar. Fyrirhuguð lok afplánunar voru 24. febrúar sl.

Eins og áður sagði, var ákæra í máli þessu gefin út 22. febrúar sl., og var mál samkvæmt henni þingfest næsta dag. Sama dag var ákærða birt ákæran í dómi og jafnframt tekin fyrir krafa ákæruvaldsins um, að honum yrði gert að gangast undir geðheilbrigðisrannsókn. Til að tryggja, að slík rannsókn gæti farið fram óhindrað, krafðist ákæruvaldið þess, að ákærði yrði úrskurðaður í gæsluvarðhald í framhaldi af refsivistinni allt til uppkvaðningar dóms í þessu máli, en þó ekki lengur en til 22. apríl nk.

Réttargæslumaður ákærða, sem nú hefur verið skipaður verjandi hans, krafðist þess, að ákærunni yrði vísað frá dómi, þar sem Hæstiréttur hefði þegar tekið afstöðu til sömu kröfu með framangreindum dómi frá 16. nóvember sl.

Dómarinn kvað sér einungis hafa verið falið að fjalla um kröfur ákæruvaldsins um, að ákærða yrði gert að sæta gæsluvarðhaldi og gangast undir rannsókn á geðheilbrigði. Að lokinni meðferð fyrir dóminum var sama dag kveðinn upp úrskurður og orðið við kröfum ákæruvaldsins.

Ákærði kærði úrskurðinn til Hæstaréttar, sem felldi hann úr gildi með dómi 1. mars sl., þar sem ekki væru lagaskilyrði til að verða við kröfu ákæruvaldsins um gæsluvarðhald ákærða. Þá taldi Hæstiréttur ekki í ljós leitt, að þörf væri á þessu stigi málsins að mæla fyrir um nýja geðheilbrigðisrannsókn.

Meðal þeirra gagna, sem ákæruvaldið lagði fram við þingfestingu málsins, var bréf dómsmálaráðuneytisins, dagsett 18. febrúar sl. Bréf þetta er svar við bréfi ríkissaksóknara, þar sem hann óskar eftir upplýsingum eða greinargerð ráðuneytisins um, hvernig gæslu samkvæmt 67. gr., sbr. 66. gr. almennra hegningarlaga, yrði hagað í framkvæmd, ef lagaskilyrði til

slíks þættu vera fyrir hendi. Í svarbréfi ráðuneytisins segir, eftir að fjallað hefur verið almennt um 66. og 67. gr. almennra hegningarlaga, tilurð þeirra og fyrirmyndir, að það telji, ,,að miðað við það, sem að framan er rakið, beri að túlka ákvæði 66. gr. hegningarlaganna um ,,gæslu" þannig, að þar sé átt við vistun í fangelsi. Samkvæmt gildandi lögum um fangelsi og fangavist nr. 48/1988 eru fangelsi tvenns konar: afplánunarfangelsi og gæsluvarðhaldsfangelsi. Af þessu leiðir, að ef dómstóll dæmir mann í ,,gæslu" samkvæmt 66. gr., eigi hann jafnframt að ákveða, í hvers konar fangelsi slík gæsla eigi að fara fram. Að gefnu tilefni skal tekið fram, að ráðuneytið hefur ekki tök á að vista þann, sem úrskurðaður er í gæslu samkvæmt 66. gr. eða í gæslu á grundvelli efnisákvæða 67. gr., annars staðar en í fangelsi."

Verjandi ákærða hefur krafist frávísunar ákærunnar með þeim rökum, að kröfugerð ákæruvaldsins á hendur ákærða í ákæruskjalinu hafi verið vísað frá sakadómi með framangreindum dómi Hæstaréttar. Hér sé því um útkljáð mál að ræða og ekki hægt að bera álitaefnið aftur upp við dómstóla. Þá krefst hann þess, að sér verði tildæmd hæfileg talsmannslaun sem skipuðum verjanda ákærða.

Ríkissaksóknari krefst þess, að frávísunarkröfunni verði hrundið og málið tekið til efnismeðferðar. Kveður hann ákæruvaldið nú hafa bætt úr þeim ágöllum, er voru á málatilbúnaði þess áður, er Hæstiréttur vísaði frá kröfu þess á hendur ákærða.

Niðurstaða.

Í máli þessu er ákærða ekki gefinn að sök neinn sérstakur refsiverður verknaður, heldur er þess krafist, að hann verði látinn sæta öryggisráðstöfunum. Þegar af þeirri ástæðu kemur ekki til þess, að hann verði beittur þeim úrræðum, sem í 65. gr. almennra hegningarlaga greinir, enda eiga þau einungis við, þegar maður hefur framið brot undir áhrifum áfengis og er ákærður og sakfelldur fyrir það brot. Styðst þessi skilningur við athugasemdir við 5. gr. frumvarps þess, er síðar varð að lögum nr. 31, 1961, er breyttu 65. gr. almennra hegningarlaga. Af þessu leiðir, að kröfu ákæruvaldsins um, að ákærði verði vistaður á hæli á grundvelli 65. gr. almennra hegningarlaga, er vísað frá dóminum.

Með dómi Hæstaréttar 16. nóvember sl. var vísað frá sakadómi kröfu ákæruvaldsins um, að ákærði sætti að refsingu lokinni gæslu samkvæmt 67., sbr. 66. gr. almennra hegningarlaga. Var frávísunin rökstudd með því, að ákæruvaldið hefði ekki gert grein fyrir því, hvernig umræddri gæslu yrði háttað og hvort kostur væri á gæslu annars staðar en í fangelsi. Ákæruvaldið hefur lagt fram bréf dómsmálaráðuneytisins, sem vitnað var til hér að framan, en þar kemur fram sá skilningur þess, að gæsla sam-

kvæmt 66. gr. almennra hegningarlaga eigi að fara fram í fangelsi. Jafnframt er tekið fram, að ráðuneytið hafi ekki tök á að vista þann, sem úrskurðaður er í gæslu samkvæmt tilvitnuðum greinum, annars staðar en í fangelsi.

Það er álit dómsins, að kröfugerð ákæruvaldsins að þessu leyti sé hin sama og sú, sem það gerði á hendur honum í ákæruskjali, útgefnu 2. apríl 1990, sem endanlega var dæmt með áðurgreindum dómi Hæstaréttar 16. nóvember sl. Verður niðurstaða Hæstaréttar ekki skilin á annan veg en þann, að gæsla samkvæmt tilvitnuðum ákvæðum skuli ekki fara fram í fangelsi. Hvorki gögn málsins né málflutningur ákæruvaldsins hér fyrir dómi hafa skýrt það frekar, hvernig gæslu ákærða yrði háttað, ef orðið yrði við kröfu þess, enda voru ríkissaksóknari og verjandi ákærða sammála um það í flutningi málsins hér fyrir dómi, að við flutning máls nr. 281/1990 í Hæstarétti, er dæmt var 16. nóvember sl., eins og grein hefur verið gerð fyrir, hafi ríkissaksóknari verið spurður um það af dómendum, hvernig gæslu ákærða myndi verða háttað, ef til þess kæmi, að fallist yrði á kröfu ákæruvaldsins um hana. Hafi svar ríkissaksóknara fyrir Hæstarétti verið mjög á sömu lund og fram kemur í bréfi dómsmálaráðuneytisins, sem vitnað var til hér að framan.

Af öllu framansögðu leiðir, að vísa ber ákærunni frá sakadómi.

Allur kostnaður málsins skal greiddur úr ríkissjóði, þ.m.t. þóknun skipaðs verjanda ákærða, Ragnars Aðalsteinssonar hrl., sem þykir hæfilega ákveðin kr. 30.000.

Dómsorð:

Ákæru í máli þessu er vísað frá sakadómi.

Allur sakarkostnaður greiðist úr ríkissjóði, þar með talin þóknun skipaðs verjanda ákærða, Ragnars Aðalsteinssonar hrl., kr. 30.000.